

Fișa nr 3
MS Word

Redactați următorul text:

Cu alte cuvinte, în antichitate, literatura (denumită prin termenul de poezie) a fost definită ca artă a cuvintelor, care observă și oglindește realitatea într-o manieră iscusită și care transmite, prin conținutul său de idei, valori general umane (precum frumosul, dreptatea, adevărul, binele, înțelepciunea, curajul etc.) având drept finalitate desfătarea intelectuală și instruirea oamenilor. Această percepție asupra literaturii s-a menținut, cu diferențe mai mult sau mai puțin notabile, vreme de aproape două milenii, până către secolul al XIX-lea.

O schimbare majoră se produce odată cu apariția romantismului. Conform acestui curent literar, creația artistică nu mai reprezintă o oglindire fidelă a realității, ci o transfigurare a acesteia, o trecere prin filtrul sensibilității umane. Romanticii se revoltă împotriva regulilor și a normelor de orice fel, reclamând o libertate totală a spiritului creativ. Renunțările la constrângeri se vor face simțite atât în ceea ce privește conținutul, cât și în forma textelor. În cadrul romantismului are loc o migrare accentuată de la obiectivitate către subiectivitate, de la rațiune către pasiune, echilibrul clasicismului fiind înlocuit de impulsivitate și frenezie, așadar originalitatea și fantezia creatoare devin atribute absolut necesare; rolul scriitorului nu mai este acela de contemplator al realității, ci de creator, de explorator al spiritului uman aflat într-o continuă frământare existențială. Romanticul este un spirit spontan, avântat, cutezător, manifestându-și predilecția către aventură, mister, onirism și extraordinar.

Revenind la literatura fantastică, aceasta descoperă în romantism un teren deosebit de fertil, cunoscând în secolul al XIX-lea o perioadă de înflorire: „Romantismul repune în drepturi conceptul de imaginație, privit ca o valoare spirituală superioară, disociind între imaginație și fantezie, între talent și geniu, calități complementare, care nu se opun în chip categoric, dimpotrivă se completează reciproc. În viziunea romanticilor, opera imaginației concurează și prelungește opera naturii, imaginația reprezentând un mod de a participa afectiv la viața marelui tot, prin care sufletul individual se contopește cu sufletul universal.”

Deși geneza fantasticului este stabilită de către unii teoreticieni și critici literari tocmai în secolul al XVIII-lea, nu putem fi de acord cu acest lucru. Chiar dacă majoritatea tentativelor de definire a acestui concept au avut loc în secolul XX, fantasticul a existat în literatură încă de pe vremea azizilor. Însuși Aristotel a intuit acest lucru în lucrarea amintită anterior, atunci când se poziționează împotriva lipsei de rațiune dintr-o operă. Cu toate acestea, elementele absurde sunt, în opinia sa, acceptabile, dacă poetul știe când și cum să le introducă în operă, oferindu-le o credibilitate aparentă. În acest sens, el exemplifică prin intermediul poemelor lui Homer, subliniind iscusința poetul grec: „trebuie să ne ferim de a compune asemenea subiecte; dar și împotriva absurdului, poetul poate introduce elementul irațional, dacă știe să-i dea o anumită înfățișare de adevăr. Altfel, n-am putea admite lucrurile de necrezut din *Odiseia*, în povestirea expunerii lui Ulise pe țarm; dacă un poet prost le-ar introduce în opera sa, le-am vedea numaidecât; în *Odiseia* însă, printre alte merite, poetul îl are și pe acela de a acoperi absurdul, făcând ca povestirea să fie mai plăcută.” Aristotel nu reușește să definească fantasticul, probabil nici nu-și propune acest lucru, dar, pentru acea perioadă de vreme, se apropie destul de mult.

Ne propunem, în cele ce urmează, o trecere în revistă a câtorva dintre cele mai importante definiții date fantasticului, evidențiind faptul că niciuna nu este, în viziunea noastră, atotcuprinzătoare și ireproșabilă. În postfața volumului *Arta fantastică* de Marcel Brion, traducătorul Modest Morariu avertizează: ”O încercare de a fixa coordonatele fantasticului implică riscuri și capcane la tot pasul. Orice afirmație e susceptibilă de retractări, rectificări și nuanțări în raport cu criteriile de interpretare, căci universul fascinant al fantasticului este extrem de vast, iar granițele sale sunt amăgitoare și nestatornice.”

Definiția actuală din *Dicționarul explicativ al limbii române* este aridă și sumară. Termenul de *fantastic* este un adjectiv provenit din limba latină (care, la rândul său, l-a preluat din limba greacă) explicat prin opoziția real-ireal, iar pentru literatura fantastică se încearcă o lămurire prin utilizarea unei sintagme aspre: „agresiune a iraționalului și a supranaturalului”. Nu putem ignora conotația negativă atribuită acestui gen de literatură, care, din capul locului, este asociat cu întunericul și teama. De asemenea, putem afirma că întreaga literatură se bizuie pe „o plăsmuire a imaginației”, nu doar literatura fantastică.

Reputatul cercetător Marcel Brion vede în fantastic o modalitate prin care „neliniștea seculară a omului, hăituit de spaimă și de frică, a proiectat imaginile anxietății sale, încercând poate să se elibereze astfel de ele, și chiar, în anumite cazuri, să le exorcizeze.”¹ Încercând să supraviețuiască unei lumi ostile, cu reguli dure și insuficient cunoscute sau înțelese, ființa umană a căutat să domolească natura și presupusele zeități. Dacă, de exemplu, izbucnea o furtună înspăimântătoare, oamenii primitivi nu aveau cum să-și explice din punct de vedere științific descărcările electrice asociate fenomenul meteorologic, și atunci au presupus că undeva, sus în cer sau în vârful unui munte extrem de înalt și imposibil pe atunci de escaladat, se află o ființă superioară lor, nemiloasă, atotputernică și nemuritoare, care îi pedepsește pentru anumite fapte aruncând cu fulgere în ei. Astfel au apărut zeitățile și în acest mod au luat naștere, dintr-o presupusă necesitate, ofrandele, riturile, superstițiile, templele, ceremoniile sacre etc. Apoi au început să circule, inițial pe cale orală, poveștile și legendele despre zeități și nu numai. Pentru majoritatea elementelor și fenomenelor din mediul înconjurător, oamenii au inventat explicații naive, folosindu-se, desigur, de imaginație: de exemplu, o fată îndrăgostită de soare a fost transformată în floarea-soarelui, o altă fată frumoasă s-a metamorfozat în rândunică etc. Arta, în general, și literatura, în particular, reprezintă o modalitate de evadare din existența reală. Evadarea vine la pachet cu posibilitatea de încălcare a regulilor de orice fel, așa încât autorul se află brusc într-o ipostază demiurgică, de creator al unor lumi paralele, prin intermediul cuvintelor. Cred că nu ne hazardăm prea tare dacă afirmăm că fantasticul a apărut concomitent cu literatura, poate chiar înaintea ei.